

Podpora, vkladanie nádeje a zmysluplná participácia v prostredí školy a problémové správanie žiakov.

Anna Janovská, Mária Bačíková

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta
Katedra pedagogickej psychológie a psychológie zdravia

Táto štúdia bola podporená projektom APVV 0253-11, APVV-15-0662, KEGA 016UPJŠ-4/2017.

Problémové správanie žiakov

- Vágnerová (2005) definuje problémové správanie ako správanie detí v škole, ktoré **nie je v súlade s požiadavkami a očakávaniami učiteľov**, predstavuje pre nich nepríjemné komplikácie a záťaž.
- Labáth (2001, s.4) ponúka definíciu problémového správania ako „**správania vybočujúceho z rámca spoločenských noriem**, ktoré je často epizodické a v záťažových situáciách, ktoré nenadobúda ešte obraz disociálneho, agresívneho a vzdorovitého opakujúceho sa správania, trvajúceho dlhšiu časovú periódu ako 6 mesiacov.“
- Sobotková (2014) chápe problémové správanie ako pojem podradený komplexnému pojmu rizikové správanie. **Pod neho zaraďuje pojmy ako: problémové, delikventné, asociálne, antisociálne a disociálne správanie.**

Výskyt a prejavy problémového správania

- Problémové správanie sa začína vo výraznejšej miere objavovať až v strednom školskom veku (9–12. rokov) (Vagnerová, 2005). Počet detí s poruchami správania postupne narastá od piateho až po ôsmy ročník.
- Aktuálny percentuálny výskyt problémových žiakov v základných a stredných školách sa pohybuje od 6-14%. (Matula, 2006).
- Najčastejšími prejavmi problémového správania v slovenských školách sú: vyrušovanie počas vyučovania, klamstvo a podvádzanie, vulgarizmy, vzdorovitosť, negativizmus, agresívne správanie, poškodzovanie školského majetku, krádeže, užívanie alkoholu, záškoláctvo, šikanovanie (Koršňáková & Kováčová, 2010; Vágnerová, 2005; Zemančíková, 2014).

Faktory súvisiace s problémovým správaním

Interné

- integrita
- odolnosť,
- osobnostné vlastnosti
- zdravotný stav

Externé

- rodina
- rovesníci
- prostredie
- škola (školská klíma, klíma triedy, vzťah učiteľ – žiak)

Otvorené, vrelé a podporujúce vzťahy medzi žiakmi a učiteľmi vedú k tomu, že žiaci sa cítia byť učiteľom bližšie a názory učiteľov sa pre nich stávajú dôležitými. Vytvorené puto ich následne odrádza od účasti na nevhodnom správaní (McNeely & Falci, 2004; Ünala & Çukura, 2011).

Ciele práce

- V našej práci sme sa zamerali na formy problémového správania, ktoré bývajú považované za menej závažné :

- **vulgárne rozprávanie, vyrušovanie na hodine, odmietanie spolupráce, podvádzanie, snaha vyhnúť sa vyučovaniu**

ale aj na tie, ktoré bývajú považované za ťažšie zvládnuteľné a majú povahu agresie:

- **poškodzovanie školského majetku, bitka, nadávanie a zastráňovanie, fyzické ubližovanie.**

Cieľom práce bolo:

- Zistiť výskyt vybraných foriem problémového správania a rozdiely z hľadiska rodu
- Zistiť, či existujú rozdiely vo vnímaní podporných vzťahov zo strany dospelých osôb škole medzi skupinami respondentov, ktorí výskyt problémového správania v ostatnom roku udávajú a tými, ktorí sa takto nesprávali
- Zistiť, či existujú rozdiely vo vnímaní očakávaní a vkladania nádeje zo strany dospelých osôb školy medzi skupinami respondentov, ktorí výskyt problémového správania v ostatnom roku udávajú a tými, ktorí sa takto nesprávali
- Zistiť, či existujú rozdiely vo vnímaní zmysluplnej participácie v škole medzi skupinami respondentov, ktorí výskyt problémového správania v ostatnom roku udávajú a tými, ktorí sa takto nesprávali

Metódy

Problémové správanie

- položky týkajúce sa vybraných foriem problémového správania:
 - snaha **vyhnúť sa škole**; **vyrušovanie** na hodine; **vulgárne** rozprávanie; **klamanie/podvádzanie**; odmietanie plniť požiadavky učiteľa - **negativizmus**; **poškodzovanie školského majetku**; **bitka**; **fyzické ubližovanie**; **zастраšovanie a nadávanie** spolužiakom
- 2 skupiny (nikdy vs. aspoň raz)

Podporné vzťahy, očakávania, zmysluplná participácia

v prostredí školy

- Resilience and the Youth Development scale (RYDM) (Furlong, Ritchey, & Brennan, 2009)

Výskumná vzorka

- Výskumnú vzorku štúdie tvorilo **572** školákov. Priemerný vek respondentov bol **12,49** (SD=0,59) roka, pričom **49,3 %** výskumného súboru tvorili **dievčatá**.
- *Dáta boli zbierané v rámci projektu zacieleného na overovanie účinnosti univerzálneho programu prevencie užívania návykových látok školákmi na jeseň 2017. Na výskume participovalo 12 základných škôl z celého Slovenska. Zber dát bol realizovaný vo všetkých triedach siedmeho ročníka vybraných škôl. Účast' žiakov vo výskume bola podmienená súhlasom rodičov. Realizácia výskumu bola schválená Etickou komisiou UPJŠ a bola podporená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR.*

Výskyt PS a rozdiely z hľadiska rodu

<i>problémové správanie</i>	<i>chlapci</i>		<i>dievčatá</i>		<i>p</i> <i>(chí kvadrát)</i>
	N	%	N	%	
vyhýbanie sa škole	107	60,5	77	29,2	0,008
vyrušovanie na hodine	171	63,3	64	24,2	<0,001
vulgárne rozprávanie	177	67,0	143	53,8	0,002
podvádzanie / klamanie	142	53,8	123	46,8	n.s.
negativizmus	74	28,0	40	15,3	<0,001
poškodzovanie šk. majetku	37	13,8	10	5,7	0,003
nadávanie, zastráňovanie	105	39,3	47	17,8	<0,001
bitka v škole	147	55,1	38	14,5	<0,001
fyzické ubližovanie	71	26,9	23	8,8	<0,001

Štatisticky významné rozdiely vo vnímaní podporných vzťahov v prostredí školy z hľadiska výskytu problémového správania

PROBLÉMOVÉ SPRÁVANIE	U-test	p	med. 1.sk.	med. 2.sk
vyhýbanie sa škole	25454	0,050	9	8
vyrušovanie na hodine	28166,5	0,035	9	8
vulgárne rozprávanie	25089	0,002	9	8
podvádzanie/ klamanie	26388,5	0,002	9	8
negativizmus	17050,5	0,001	9	7
poškodzovanie šk. majetku	8512	0,001	8	7
nadávanie, zастраšovanie	19926	<0,001	9	7
bitka v škole	24874	0,007	9	8
fyzické ubližovanie	16202,5	0,023	8	7

Štatisticky významné rozdiely vo vnímaní vkaldnia nádeje/ očakávaní v prostredí školy z hľadiska výskytu problémového správania

PROBLÉMOVÉ SPRÁVANIE	U-test	p	med. 1.sk.	med. 2.sk
vyhýbanie sa škole	-	-	-	-
vyrušovanie na hodine	28950	0,040	9	8
vulgárne rozprávanie	24449,5	<0,001	9	8
podvádzanie/ klamanie	27708	0,011	9	8
negativizmus	17859	0,001	9	7
poškodzovanie šk. majetku	7943,5	<0,001	9	7
nadávanie, zastrášovanie	19274	<0,001	9	7
bitka v škole	24823,5	0,002	9	8
fyzické ubližovanie	16380,5	0.013	9	8

Štatisticky významné rozdiely vo vnímaní zmysluplnej participácie v prostredí školy z hľadiska výskytu problémového správania

PROBLÉMOVÉ SPRÁVANIE	ZMYSLUPLNÁ PARTICIPÁCIA			
	U-test	p	med. 1.sk.	med. 2.sk
vulgárne rozprávanie	26855	0,007	7	6
nadávanie, zastrašovanie	22268	0,001	7,5	6
bitka v škole	26851,5	0,029	7	6

Záver

Najčastejšie uvádzané formy PS

- vulgárne rozprávanie
- vyrušovanie na hodine
- snaha vyhnúť sa vyučovaniu
- klamanie resp. podvádzanie

Najmenej často uvádzané formy PS

- poškodzovanie školského majetku
- fyzické ubližovanie

VYŠŠIE % CHLAPCOV SPRÁVAJÚCICH SA PROBLÉMOVO

Žiaci, ktorí sa problémovo nesprávajú:

- vnímajú dospelých, predovšetkým učiteľov, v prostredí školy ako osoby podporujúce, ktorým na nich záleží, ktorí ich počúvajú a veria v ich schopnosti
- vnímajú školu ako miesto, kde sa robia zaujímavé a zmysluplné činnosti, na ktorých sa žiaci môžu spolupodieľať
- výsledky môžu byť užitočné pri príprave a realizácii programov zameraných na prevenciu problémového správania žiakov základných škôl
- poukázali na dôležitosť celoškolskej stratégie pri riešení týchto nežiaducich javov

Použitá literatúra

- Furlong, M.J., Ritchey, K.M., & Brennan, L.M. (2009). Developing norms for the California Resilience youth development module: internal assets and school resources subscales. *The California school psychologist*. 14(1), 35–46.
- Koršňáková, P., & Kováčová, J. (2010). Prax učiteľov slovenských škôl na nižšom sekundárnom stupni z pohľadu medzinárodného výskumu OECD TALIS 2008 - národná správa. [online]. Bratislava: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania. [cit.2014-08-11]. Dostupné na <http://www.nucem.sk/documents/27/medzinarodne_merania/talis/publikacie/TALIS-web.pdf>.
- Labáth, V. (2001). *Riziková mládež* (1. Vyd). Praha: Slon.
- Matula, Š. (2006). Konceptia prevencie sociálno-patologických javov u detí a mládeže v pôsobnosti rezortu MŠ SR na obdobie rokov 2007 – 2010 (záverečný pracovný dokument) [online]. Bratislava: VÚDPaP. [cit.2014-09-16]. Dostupné na: www.cpppap.sk/data/Koncepcia%20prevencie.pdf
- Sobotková, V. (2014). *Rizikové a antisociální chování v adolescenci* (1. Vyd). Praha: Grada Publishing.
- Ünal, H., Çukur, C. S. (2011). The Effects of School Bonds, Discipline Techniques in School and Victimization on Delinquency of High School Students. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 2, 560 – 570.
- Vagnerová, M. (2005). *Školní a pedagogická psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2008). *Psychopatologie pro pomáhající profese* (4.vyd.). Praha: Portál.
- Zemančíková, V. (2014). Problémové správanie žiakov a úloha sociálneho pedagóga v reflexii učiteľov. *Sociální pedagogika*, 2(1), 22-36.

Táto štúdia bola podporená projektom APVV 0253-11, APVV-15-0662, KEGA 016UPJŠ-4/2017.

Ďakujem za pozornosť